Wat de tentoonstelling 'Van Rembrandt tot Vermeer' tóch bijzonder maakt, zit een laag ***onder de dure superkunst****, in de verbeelding van het leven van de 17de eeuw.*

Van Rembrandt tot Vermeer, meesterwerken van The Leiden Collection
Beeldende kunst
★★★★½

Hart Museum, Amsterdam, t/m 24/8.

***Van Rembrandt tot Vermeer, meesterwerken van The Leiden Collection* in het Hart Museum in Amsterdam.** Foto's Aad Hoogendoorn

Voor een beeld van de échte 17de eeuw is de schilderkunst een wonderbaarlijke bron.

Het droppen van grote namen is een beproefd recept in tentoonstellingsmarketing. Onder de naam *Van Rembrandt tot Vermeer, meesterwerken van The Leiden Collection* presenteert het Hart Museum in Amsterdam 75 van de in totaal 220 17de-eeuwse Hollandse schilderijen en tekeningen van het Amerikaanse verzamelaarsechtpaar Thomas Kaplan en Daphne Recanati.

Het is ook niet niks dat een enkele verzamelaar zo'n collectie bijeen heeft weten te krijgen. Maar superlatieven kunnen zich tegen zichzelf keren, en verpakt in de aankondiging van prestigieuze particuliere collectietentoonstellingen doen ze dat bijna per definitie.

Want hoe opmerkelijk ook dat iemand zijn fortuin en energie aan kostbare kunst heeft besteed, topstukken kunnen we in Nederland elke dag bekijken in het Rijksmuseum en het Mauritshuis, daar kan geen privéverzameling tegenop. Vaak zijn dergelijke tentoonstellingen dan ook een beetje teleurstellend. De Rembrandts zijn van Rembrandt, de Vermeer is wellicht van Vermeer, maar voor de allermooiste exemplaren moet je nog steeds een paar deuren verder zijn.

Wat deze tentoonstelling toch bijzonder maakt zit direct onder het glimmende schild van dure superkunst. Daar waar het meer draait om het verhaal dan om de namen, huist het verrassendste deel van de presentatie, over de verbeelding van het Amsterdamse leven in de kunst van de 17de eeuw.

Hoe zag Amsterdam eruit tussen pakweg 1630 en 1680? Wat aten de mensen, wat deden ze in hun vrije tijd? Hoe rook en klonk het op straat? Om daar een beeld van te vormen kunnen we ons wenden tot de archieven, brieven en notariële akten, en voor de Hollandse 17de eeuw komt daar nog die wonderbaarlijke erfenis aan schilderijen bij.

Lang was er in het onderzoek naar die erfenis vooral aandacht voor de manieren waarop kunstwerken juist afweken van de dagelijkse werkelijkheid. In de kleding: elke kunstenaar met ambitie had in zijn atelier wel een verkleedkist. In het zogeheten bijwerk: spullen waarin een geportretteerde zijn vroomheid, belezenheid of maatschappelijk succes etaleerde. Ook in andere opzichten werd de werkelijkheid vaak van wat extra betekenis voorzien. Schilderijen zijn geen foto's, zelfs niet als ze doen alsof.

Tegelijk is de schilderkunstige output van deze periode zo groot en zo veelzijdig dat er tussen de naden van de fantasie en de verfraaiing een onweerstaanbare hoeveelheid werkelijkheid kroop.

Het boek bij de tentoonstelling vertelt erover, hoe in alle lagen van de bevolking mensen tientallen schilderijen aan de muur hadden – landschapjes, 'schepies' (scheepjes), tronies, groentekramen en portretten. Schilderijen die net echt waren. Als de nationale cultuur ergens zijn neerslag vond, dan daar.

Dit is het verhaal dat tot leven komt in het kloppende hart van deze tentoonstelling. Zo is er een betoverend familietafereel van Gerard ter Borch. Drie leden van de familie maken muziek, linksachter stopt een dienstmeid even met het aanslepen van hout. Zo'n schilderij zet de deur open, naar een werkelijkheid die vast ooit heeft bestaan.

Op een schilderij van Pieter van der Werff poseert een rijk jongetje naast zijn speelgoed, een VOC-scheepje. Opvallend detail: het Nederlandse tekstbord maar niet het Engelse vermeldt dat de Verenigde Oost-Indische Compagnie vandaag niet meer van onbesproken reputatie is.

Er zijn schilderijen die laten zien wat er op de markt te koop was, welke spelletjes mensen speelden. Er zijn oude en jonge mensen, rijke en ook wat arme, goed gekleden en sloddervossen. Je hoort ze bijna, de carillons die, zoals Leonore van Sloten in de catalogus vertelt, dagelijks hun melodieën over de stad uitstrooiden.

De verzameling is er niet voor gemaakt, maar het is mooi om te zien hoe effectief die zich heeft geleend voor deze tentoonstelling.
Mariette Haveman

MIGRATIEGOLF

Kunstenaars in de 17de eeuw deden hun voordeel met alle nieuwkomers.

De tentoonstelling opent, heel effectief, met een opgeblazen *Gezicht op de Dam* van Johannes Lingelbach, uit de collectie van het Amsterdam Museum. Dat biedt een fantastische staalkaart van de soorten en maten van mensen die toen Amsterdam bevolkten. Daaronder ook oosterlingen met tulbanden, en de vele andere migranten waarover Han Bakker in de catalogus een uitstekend essay schreef: *Amsterdam, culturele vrijhaven van de zeventiende eeuw en boekhandel van de wereld*. 'Elke migratiegolf bracht zijn eigen expertise, netwerken en perspectieven mee.' Kunstenaars deden daar hun voordeel mee, zoals je in de tentoonstelling kunt zien.

De Volkskrant	April 14, 2025	Mariette Haveman

What makes the exhibition 'From Rembrandt to Vermeer' special is a level below the expensive super art, in the depiction of life of the 17th century.

To get an impression of the real 17th century, paintings are a miraculous resource.

Dropping big names is a tried and true recipe in exhibition marketing. Under the name *Van Rembrandt tot Vermeer, meesterwerken van The Leiden Collection* [From Rembrandt to Vermeer, masterpieces of The Leiden Collection], the Hart [*sic*: H'ART] Museum in Amsterdam presents 75 of the total of 220 17th-century Dutch paintings and drawings by the American collector couple Thomas Kaplan and Daphne Recanati.

It is certainly no small feat that a single collector has managed to amass such a collection. But superlatives can turn against themselves, and wrapped in the announcements of prestigious privately owned collection exhibits, they do so almost by definition.

Because no matter how remarkable it is that someone has spent their fortune and energy on precious art, in the Netherlands we can see masterpieces every day at the Rijksmuseum and the Mauritshuis, which no private collection will ever be able to match. Therefore, such exhibitions are often a bit disappointing. The Rembrandts are by Rembrandt, the Vermeer may be by Vermeer, but for the most beautiful ones you still have to go a bit further down the road.

What makes this exhibition special after all lies directly beneath the shiny shield of expensive super art.

When it is more about the story than about the names, the most surprising part of the presentation is the depiction of Amsterdam life in the art of the 17th century.

What did Amsterdam look like between roughly 1630 and 1680? What did people eat, what did they do in their free time? How did it smell and sound in the streets? To imagine this, we may turn to the archives, letters and notarial deeds, and in addition, for the Dutch 17th century, we may peruse this wonderful legacy of paintings.

In the study into this legacy, for a long time there was a particular focus on the ways in which artwork deviated from daily reality.

In the clothing: Every artist with ambition did have a dress-up chest in his studio. In the specific details: Items through which the depicted person displayed his devoutness, erudition or social success. Also in other respects, reality was often given some additional meaning. Paintings are not photographs, even if they make believe they are.

At the same time, the painting output of this period is so large and so versatile that there is an irresistible amount of reality creeping in between the seams of the imagination and the embellishment.

The book accompanying the exhibition tells you how people from all walks of life had dozens of paintings on the walls – landscapes, 'schepies' (ships), 'tronies', vegetable stalls, and portraits. Paintings that looked real.

If the national culture would be reflected anywhere, it would be there.

This is the story that comes to life in the beating heart of this exhibition. For example, there is an enchanting family scene by Gerard ter Borch. Three members of the family are making music, and a maid servant in the back stops for a second dragging in firewood. Such a painting opens the door to a reality that must have existed.

In a painting by Pieter van der Werff, a rich boy poses alongside his toy, a small VOC ship. Striking detail: the Dutch, but not the English, text board mentions that the Verenigde Oost-Indische Compagnie [Dutch East India Company] today is no longer of impeccable reputation.

There are paintings that show what was for sale at the market, what games people played. There are old and young people, rich and also some poor, some appearing well-dressed, some slovenly. You can almost hear them, the carillons that, as Leonore van Sloten says in the catalog, sprinkle their melodies daily around the city.

The collection was not made for it, but it is nice to see how effectively it has lent itself for this exhibition.

- **MIGRATION GOLF**

The exhibition opens, very effectively, with a enlarged *View of the Dam* by Johannes Lingelbach Dam, from the collection of the Amsterdam Museum.

This offers a fantastic array of the types and sizes of people who then populated Amsterdam. Among them are people from the East wearing turbans, as well as the many other migrants about which Han Bakker wrote an excellent essay in the catalog

Amsterdam, culturele vrijhaven van de zeventiende eeuw en boekhandel van de wereld [Amsterdam, seventeenth century cultural safe haven and bookstore of the world]. "Each wave of migration brought its own expertise, networks, and perspectives." Artists benefitted from this, as is made clear in the exhibition.